

Motyvacinio priemonių rinktinės pedagogikos studijų veiksmingumo analizė

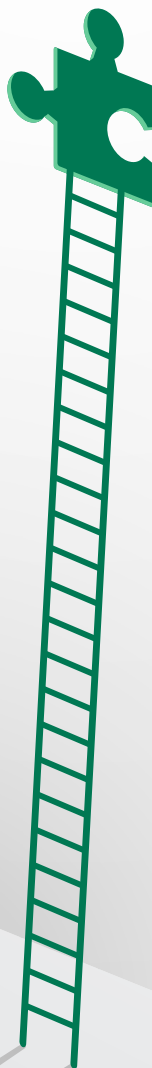

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Finansuojama Europos Sąjungos
struktūrinių fondų lėšomis

„Motyvavimo priemonių rinktis pedagogikos studijas veiksmingumo analizė“ parengta įgyvendinant Nacionalinės švietimo agentūros projektą Nr. 09.4.1-ESFA-V 713-02-0001 „Profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą informacinių sistemų ir registrų plėtra“. Projektas finansuojamas Europos Sąjungos fondo lėšomis.

Analizę rengė:

dr. Eugenijus Dunajavas
Kasparas Milerius
dr. Jurgita Subačiūtė

Konsultavo, teikė duomenis, informaciją ir pastabas:

dr. Sandra Balevičienė
dr. Nijolė Putrienė
Rita Losevič
Audronė Razmantienė
prof. dr. Pranas Žiliukas

Pastebėjimus ir pastabas prašome siųsti projekto vadovei Jūratei Drazdauskienei, el. p. jurate.drazdauskiene@nsa.smm.lt.

Cituojant nurodyti šaltinį: Motyvavimo priemonių rinktis pedagogikos studijas veiksmingumo analizė. Nacionalinė švietimo agentūra. Projektas Nr. 09.4.1-ESFA-V-713-02-0001 „Profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą informacinių sistemų ir registrų plėtra“ (2023).

Kalbos redaktorės: Vilma Pavelčikaitė-Bialoglovienė, Kristina Rozenbergaitė
Dizaineriai-maketuotojai: Valdas Daraškevičius, Vaiva Šatkutė-Marozienė

© Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija
© Nacionalinė švietimo agentūra

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-609-8275-68-1 (elektroninis)

Turinys

Santrauka	4
Įvadas.....	6
Tyrimo metodologija	7
I. Motyvavimo priemonės rinktis pedagogikos studijas	9
II. Finansinės priemonės	11
2.1. Valstybinis studijų finansavimas	11
2.2. Stipendijos	13
III. Informavimo priemonės	15
3.1. Informavimas apie studijų programas.....	15
3.1.1. Tikslinė informacijos paieška.....	16
3.1.2. Profesinis konsultavimas	17
3.1.3. Neformalusis ugdymas.....	18
3.2. Savęs pažinimas.....	20
IV. Asmeninės naudos priemonės	21
4.1. Piniginės pajamos	21
4.2. Pasitenkinimas darbu	22
4.3. Teigiamas grįžtamasis ryšys	23
Išvados ir rekomendacijos.....	26
Literatūra	27

Santrauka

Lietuvoje šiuo metu trūksta, o ir ateityje vis dar numatomas šių specializacijų – fizikos, užsienio kalbų, matematikos, chemijos mokomuosius dalykus dėstančių pedagogų – trūkumas. Siekdama spręsti pedagogų trūkumo problemą, valstybė turi imtis priemonių šių specializacijų pasiūlai didinti.

Analizės tikslas – būtent – įvertinti valstybės naudojamas priemones ir jų veiksmingumą; priemonių, – kuriomis ne tik veikiama, bet ir gali būti dar labiau stiprinama būsimų pedagogų pasiūla. Remiantis Elster (2000), – sudarytas priemonių, kuriomis valstybė gali veikti būsimų pedagogų pasiūlą, modelis. Išskirtos trys priemonių grupės: **finansinės, informacinės ir asmeninės naudos priemonės**. Vėliau atskiros priemonės vertinamos pagal tai, koks jų veiksmingumas didinant būsimų pedagogų pasiūlą. Priemonių vertinimui naudoti pedagogikos studentų apklausos duomenys. Veiksmingumui analizuoti naudojamas logistinės regresijos metodas, kuris padėjo sudaryti bazinį ir atitinkamos priemonės poveikį indikuojančius, kintamaisiais papildytus modelius.

Analizės rezultatai rodo, kad finansinės priemonės neveiksmingos didinant būsimų pedagogų pasiūlą, tačiau jos didina stojančiųjų į pedagogikos studijas skaičių. Valstybės finansuojamos studijos ir stipendija – svarūs veiksniai priimant sprendimą studijuoti pedagogiką. Tačiau didėjant bendram studentų skaičiui, studentų, kurie po studijų nori dirbti pedagogais, santykinė dalis nekinta. Svarbu pažymėti, kad problema – ne finansinės priemonės, o jų naudojimo tikslai. Šiuo metu jos naudojamos siekiant pritraukti asmenis studijuoti pedagogiką (ir tai veikia),

tačiau nedidina būsimų pedagogų skaičiaus, todėl jas geriau naudoti kaip finansinę paramą – remti ir motyvuoti tuos studentus, kurie nori po studijų dirbti pedagogais.

Kalbant apie informacines priemones, pirmiausiai reikia pažymėti, kad būsimi studentai gerai informuojami apie studijų programas, jų skirtumus ir pan. Tačiau trūksta savęs pažinimo priemonių, kurios leistų jaunam asmeniui atrasti pašaukimą, potencialą. Profesinio konsultavimo paslaugos iki šiol nebuvo pakankamai plėtojamos, tačiau nuo 2022–2023 m. m. pradžios karjeros konsultantai jau turėtų dirbti kiekvienoje profesinio ir bendrojo ugdymo įstaigoje. Taip pat būtų galima plėsti neformaliojo ugdymo paslaugas. Profesinis konsultavimas ir neformalusis ugdymas leistų mokiniams geriau pažinti asmenines galimybes, profesinį pašaukimą ir, tikėtina, tokiu būdu atsirastų daugiau asmenų, kurie atrastų pedagogo pašaukimą, o tai didintų būsimų pedagogų pasiūlą.

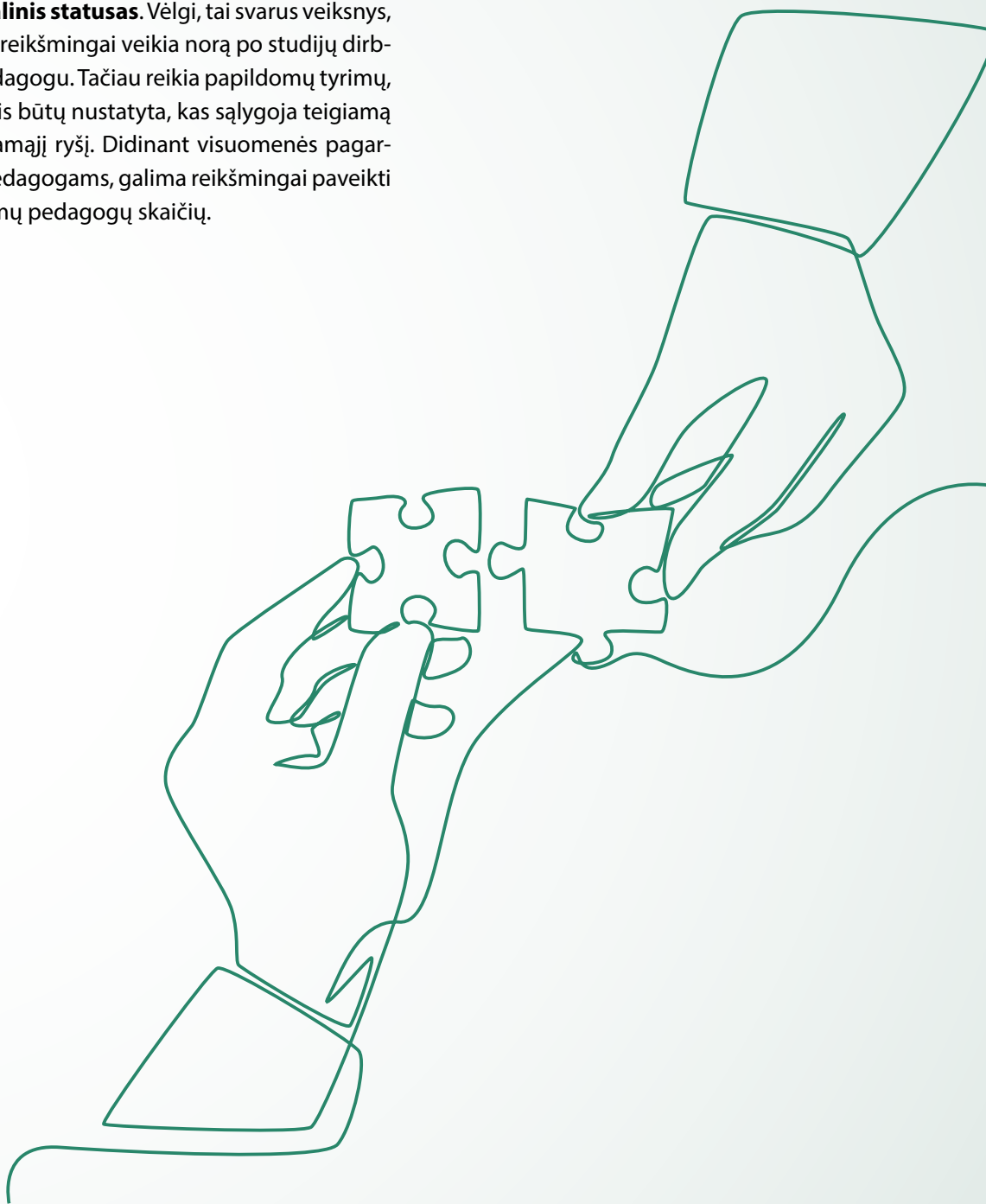
Finansinės ir informacinės priemonės – antrinės. Pirminės priemonės – asmeninės naudos – tai priemonės, kuriomis galima didinti naudas, asmens matomas pedagogo veikloje.

Pirma – **piniginės pajamos**. Tyrimo rezultatai rodo, kad būsimos pajamos nėra svarus veiksnys, sąlygojantis norą dirbti pedagogu, tačiau rezultatus reikia vertinti atsargiai. Finansinio stabilumo aktualumas ir svarba – tikėtina, kur kas labiau išryškėja ne studijų metais, o po jų, kuomet siekiama vis didesnės finansinės nepriklausomybės kuriant asmeninę gerovę.

Antra – **pasitenkinimas, kurį generuoja pedagogo veikla**. Analizė rodo, kad tai svarus veiksnys, reikšmingai veikiantis norą po studijų dirbti pedagogu. Reikia papildomų tyrimų, kurie atskleistų, dėl ko jaunas asmuo

jaučia pasitenkinimą dirbdamas pedagogu. Žinant tai, galima gerokai padidinti būsimų pedagogų skaičių.

Trečia nauda – teigiamas grįžtamasis visuomenės narių ryšys, reaguojant į atliekamą darbą, arba visuomenės pagarba ir (arba) **socialinis statusas**. Vėlgi, tai svarus veiksnys, kuris reikšmingai veikia norą po studijų dirbti pedagogu. Tačiau reikia papildomų tyrimų, kuriais būtų nustatyta, kas sąlygoja teigiamą grįžtamąjį ryšį. Didinant visuomenės pagarbą pedagogams, galima reikšmingai paveikti būsimų pedagogų skaičių.

Įvadas

Lietuvoje veikia du dideli pedagogų rengimo centrai – Vilniaus universitetas ir Vytauto Didžiojo universitetas. Be to, pedagoginės krypties studijas taip pat siūlo Klaipėdos universitetas, Lietuvos sporto universitetas, Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Marijampolės kolegijos ir Klaipėdos valstybinė kolegija. Šiuo metu norintieji studijuoti pedagogikos krypties studijų programas gali rinktis iš daugiau nei 60 studijų programų. Lietuvoje mokytojai rengiami universitetuose ir kolegijose šiais būdais: nuosekliu (kuomet baigus studijas įgyjamas aukštasis išsilavinimas ir (ar) suteikiama kvalifikacija), lygiagrečiu (gretutiniu (pirmosios pakopos studijų programos dalis, kurią sudaro privalomieji ir (ar) studento pasirenkami kitos studijų krypties dalykai (moduliai) ir kuri atitinka minimalius šios studijų krypties reikalavimus) studijų būdais (Balevičienė ir Dubonikas, 2022). Verta paminėti ir projektą „Renkuosi mokytis“, – kurio siekis pritraukti motyvuotus, į pagalbą orientuotus žmones dvejus metus dirbti mokyklose. Baigus programą, apie 75 proc. dalyvių lieka švietimo sistemoje ir tęsia darbą kaip mokytojai, mokyklų vadovai, akademinės bendruomenės ar švietimo politikos nariai. Žinoma, programa „Renkuosi mokytis“ nėra tapati universitetiniam ar koleginiam pedagogų rengimui, šios programos dalyviai privalo baigti ar jau būti baigę profesines pedagogikos studijas – vis dėlto programa yra viena iš motyvacinių priemonių rinktis pedagogo profesiją. Tačiau, pasak mokslininkų, mokytojų trūkumas šalyje vis dėlto iki 2025 m. augs (Stanišauskienė, 2022).

Vienas iš būdų spręsti pedagogų trūkumo problemą – didinti pedagogiką studijuojančių asmenų skaičių (Balevičienė ir

Dubonikas, 2022). Siekdamas paveikti būsimų studentų sprendimus, ką studijuoti, valstybės naudoja atitinkamas priemones (Gambetta, 1987). Tačiau tai, jog pedagogiką studijuos daugiau studentų, dar nereiškia, kad absolventai rinksis pedagogo darbą (STRATA, 2020). Todėl svarbu analizuoti naudojamų motyvavimo priemonių rinktis pedagogikos studijas veiksmingumą. Priemonė veiksminga tuomet, kai ne tik didina pedagogiką studijuojančių asmenų skaičių, bet iš jų didina dalį tų, kurie po studijų norėtų dirbti pedagogais.

Analizės tikslas – išanalizuoti motyvavimo priemonių rinktis pedagogikos studijas veiksmingumą.

Tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Įvertinti motyvavimo priemones rinktis pedagogikos studijas pagal tai, kiek jos didina pedagogiką **studijuojančiųjų skaičių**.
2. Įvertinti motyvavimo priemones rinktis pedagogikos studijas pagal tai, kiek jos didina po studijų pedagogo darbą **norinčiųjų dirbti skaičių**.

Analizėje pristatoma atlikto tyrimo metodologija, aptariamos finansinės, informavimo bei asmeninės naudos siekio priemonės, motyvuojančios rinktis pedagogikos studijas. Pateikiamos tyrimo išvados ir rekomendacijos.

Tyrimo metodologija

Tyrimo objektas

Tyrimo objektas – dvejopas: 1) siekiama įvertinti, kaip motyvavimo priemonės orientuotos į pedagogikos studijų pasirinkimą ir kaip didina šias studijas pasirinkusių studentų asmenų skaičių; 2) siekiama įvertinti, kaip šios priemonės puoselėja jau pasirinkusių pedagogikos studijas asmenų norą po studijų dirbti pedagogais.

Informaciją apie tyrimo objektą sudaro pedagogikos studentų nuomonės, požiūriai ir vertinimai.

Duomenys ir jų rinkimo būdai

Analizės tikslui pasiekti respondentams buvo užduodami klausimai, orientuoti į tai, kodėl pedagogikos studijas pasirinkusiems studentams svarstant studijų alternatyvas svarbu patekti į valstybės finansuojamą studijų programą. Taip pat respondentų buvo prašoma įvertinti šiuos aspektus – stipendijos pedagogikos studijose svarbą, svarstant kitas studijų alternatyvas, teiginius: „*Renkantis pedagogikos studijas gerai žinojau, kas tai yra*“; „*Intensyviai ieškojau informacijos, susijusios su ugdymo mokslų studijų kryptimi*“; bei įvertinti: „*Kiek profesinio konsultavimo paslaugos darė įtaką sprendimui rinktis pedagogikos studijas*“; „*Pedagoginės patirties svarbą svarstant studijų alternatyvas bei priimant sprendimą studijuoti pedagogiką*“.

Siekiant nustatyti, ar būsimi pedagogikos studentai gerai žino savo studijų norus, tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti, kokį poveikį darė kiti asmenys jų sprendimui studijuoti pedagogiką. Taip pat paprašyta įvertinti būsimo darbo užmokesčio svarbą svarstant studijų alternatyvas ir priimant sprendimą studijuoti pedagogiką. Norint

išsiaiškinti, kaip pedagogikos studentams patinka jų darbas, respondentų buvo prašoma įvertinti, kodėl jiems patinka darbas su vaikais. Atsakymų į klausimus – duomenų analizės – rezultatai pateikiami tyrimo rezultatų dalyje.

Informacija buvo renkama apklausos būdu. Virtualiojoje apklausų platformoje „Microsoft Forms“ sukurtas klausimynas. Elektroninės nuorodos į klausimyną išplatintos atitinkamiems universitetų ir kolegijų, vykdančių pedagogikos studijų programas, administraciniams padaliniais, kartu siunčiant Nacionalinės švietimo agentūros direktoriaus kvietimą aktyviai dalyvauti tyrime. Kitame etape universitetų ir kolegijų administraciniai padaliniai išplatino elektroninę klausimyno nuorodą pedagogikos studentams.

Tyrimo dalyviai – kvietimai dalyvauti tyrime išsiųsti Vilniaus universitetui, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijai, Vytauto Didžiojo universitetui, Lietuvos sporto universitetui, Klaipėdos universitetui, Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Marijampolės kolegijoms ir Klaipėdos valstybinei kolegijai. Tyrime nedalyvavo gretutines pedagogikos studijas pasirinkę studentai bei magistrantai.

2021–2022 m. m. švietimo srities bakauro lygmeniu studijose dalyvavo 1 462 kolegijų ir 1 704 universitetų studentai (Oficialiosios statistikos portalas (OSP)). Taigi visą tyrimo populiaciją sudarė 3 168 studentai. Iš viso apklausoje dalyvavo 639 I–IV kursų studentai iš skirtingų mokymo įstaigų, ir tai leidžia teigti, kad imties analizės rezultatai 99 proc. atitiks populiacijos analizės rezultatus, esant 5 proc. paklaidai imties duomenims.

Siekiant įvertinti, kaip konkreti priemonė veikia pedagogikos studentų skaičių, naudoti aprašomosios statistikos metodai –

skaičiuojamas procentinis respondentų pasiskirstymas. Taip pat analizuojamas priemonės poveikio pokytis. Priemonės poveikio pokyčiams įvertinti palyginimas taikytas vertinant atskiros priemonės poveikį skirtingiems pedagogikos studentų kursams. Tai skirtingais metais įstoję asmenys, tad atitinkamai skirtingu laiku patyrę priemonės poveikį. Jeigu tarp kursų esama skirtumų, galima teigti, kad priemonės poveikis kinta, ir atvirkščiai – jeigu skirtumo nėra, priemonės poveikis nesikeičia. Skirtumų tarp kursų (metų) statistiniam reikšmingumui įvertinti naudota ANOVA dispersinė skirtumų analizė

$$\text{Loge}_e \left[\frac{\hat{\pi}(V78=1)}{\hat{\pi}(V78=0)} \right] = 1.305 - 0.319 \times V11 - 0.652 \times V64 + 0.956 \times V69$$

Kaip matyti iš pirmosios lygties, V78 priklausomas kintamasis, kuris išreiškia pedagogikos studentų norą po studijų dirbti pedagogu. Priklausomas kintamasis gali įgyti reikšmes nuo 1 – pedagogikos studentas po studijų planuoja dirbti pedagogu, iki 0 – pedagogikos studentas po studijų neplanuoja dirbti pedagogu.

Nepriklausomi kintamieji yra V11, V64 ir V69.

Kintamasis V11 (toliau naudojamas kaip *Finansinė padėtis*) nusako respondento finansinės padėties svarbą. Žvelgiant į modelio lygtį, matyti, kad kuo studentas mažiau priklausomas nuo finansinių išteklių, tuo didesnė tikimybė, jog po studijų planuoja dirbti pedagogu.

Kintamasis V64 (toliau naudojamas kaip *Neužtikintumas dėl studijų*) rodo neužtikintumą dėl pasirinktų studijų. Kuo mažesnė tikimybė, kad studentas nutrauks studijas, tuo didesnė tikimybė, kad po studijų dirbs pedagogu. Galvojimas apie studijų nutraukimą

arba ANOVA (toliau – ANOVA) testas.

Siekiant įvertinti priemonės veiksmingumą, naudotas logistinės regresijos metodas. Pirmiausiai sukurtas bazinis pedagogikos studentų norą po studijų dirbti pedagogu aprašantis statistinis modelis. Nepriklausomi kintamieji pasirinkti ir atrinkti naudojantis koreliacine matrica, identifikuojant didesnę koreliaciją turinčius veiksnius. Galutinis bazinis modelis (pirmoji lygtis) pasirinktas atsižvelgus į modelio aiškinamąją galią, skirtingą veiksnių suderinamumą tarpusavyje ir su nagrinėjamos priemonėmis.

išreiškia abejonę dėl studijų ir atitinkamai gyvenimo kelio pasirinkimo.

Kintamasis V69 (toliau naudojamas kaip *Aplinkinių pritarimas*) nusako studento aplinkinių pritarimą jo pasirinktoms studijoms. Iš logistinės regresijos lygties galima pastebėti, kad kuo aplinkos pritarimas studento studijų pasirinkimui didesnis, tuo didesnė tikimybė, jog asmuo dirbs pedagogu.

Analizuojant konkrečios priemonės veiksmingumą, bazinis modelis buvo papildomas atitinkamą priemonę aprašančiais kintamaisiais. Tokiu būdu efektyviau išreikštas atskiras priemonės poveikis norui dirbti pedagogo darbą, ypač naudojant bazinio modelio kintamuosius ir kontroliuojant jų poveikius bendroje lygtyje. Tokiu būdu gautas naujas – papildytas modelis (žr. 1 lentelę).

Duomenų analizė atlikta naudojant R programavimo kalbą, R Studio integruotą kūrimo aplinką, grafikai buvo braižomi naudojantis „MS Excel“ programa.

Duomenų analizės rezultatai

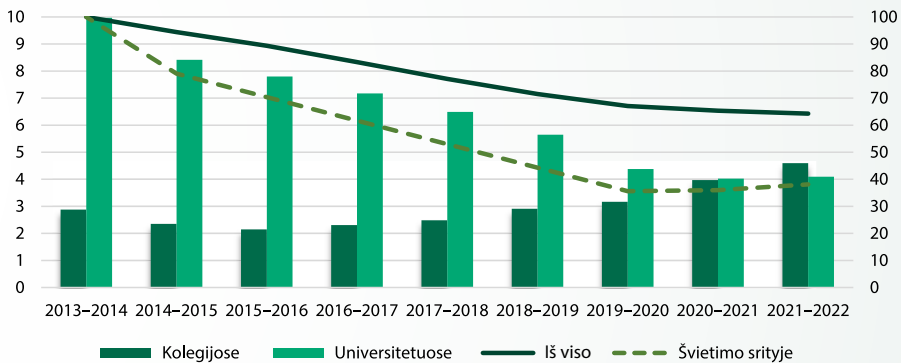
I. Motyvavimo priemonės rinktis pedagogikos studijas

Esant didelei pedagogikos studijų pasiūlai, stebima mažėjanti bakalauro lygmens švietimo srities studentų dalis universitetuose ir didėjanti švietimo srities studentų dalis kolegijose (1 paveikslas). Taip pat stebima bendra bakalauro lygmens studentų

universitetuose ir kolegijose mažėjimo tendencija. Tačiau, nepaisant bendros bakalauro lygmens studentų skaičiaus mažėjimo tendencijos, švietimo srities studentų skaičius kolegijose ir universitetuose nuo 2019 m. pradėjo po truputį didėti.

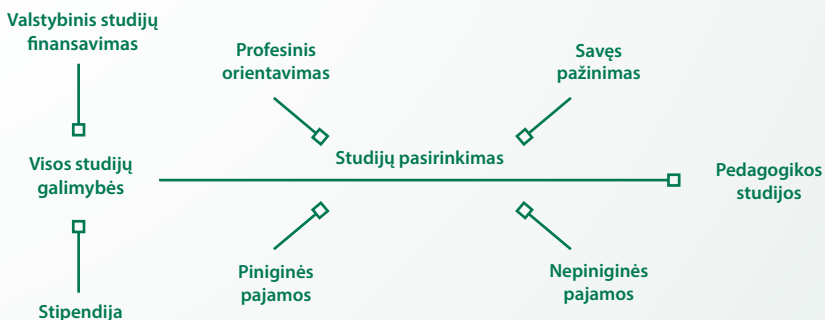
Valstybė, siekdama didinti stojančiųjų į pedagogikos studijas skaičių, gali daryti poveikį veiksniams, motyvuojantiems rinktis pedagogo karjerą (Gambetta, 1987; Watt ir Richardson, 2007). Remiantis Elster (2000), išskirtos motyvavimo priemonės vaizduojamos 2 paveiksle.

1 pav. Studijuojančiųjų švietimo krypties bakalauro studijose universitetuose ir kolegijose dalis (proc.), bendras studentų skaičius ir studentų skaičiaus švietimo srities studijose dalis (proc.), lyginant su 2013–2014 m. m.

Duomenų šaltinis: OSP

2 pav. Priemonės, kuriomis valstybė gali motyvuoti asmenis rinktis konkrečią studijų programą

Duomenų šaltinis: Elster (2000)

Studijų programos ir aukštosios mokyklos pasirinkimą lemia keli veiksniai. Labiausiai asmenų galimybes studijuoti riboja arba išplečia jų įgytas mokymosi bendrojo ugdymo mokykloje pasiekimų lygis ir turimi finansiniai ištekliai. Asmuo gali studijuoti beveik visose studijų programose, jeigu turi finansinių išteklių už jas sumokėti, tačiau ir šiuo atveju jis turi atitikti tam tikrus mokymosi pasiekimus. Tiesa, universitetų ir kolegijų nuostatos skiriasi. Būtina pabrėžti, kad mokamų studijų vietų skaičius universitetuose ir kolegijose ribotas. Bendrą studijų vietų skaičių pagal studijų kryptis ir (arba) studijų kryptių grupes ir studijų pakopas nustato aukštoji mokykla, atsižvelgdama į galimybes užtikrinti studijų kokybę (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009). Pasak Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti (toliau – LAMA BPO) prezidento prof. dr. Prano Žiliuko: *Sprendimai dėl mokamų studijų vietų skaičiaus yra autonominiai, t. y. nulemti universitetų senatų ir tarybų vidinių sprendimų, grįstų ne tik reikalavimais stojančiųjų konkursiniam balui, kuomet vengiama priimti labai žemą balą turinčius asmenis (tai siejama su pasirengimu studijuoti), bet ir turimais žmogiškaisiais ištekliais (dėstytojų skaičiumi) bei materialine baze. Universitetai šiuos aspektus įvertina kiek reikliau, lyginant su kolegijų sektoriumi. Universitetai paiso tiek visuotinai priimto reikalavimų slenksčio (priimtino mažiausio konkursinio balo), tiek turimų išteklių, tiek rinkos poreikių. Tuo tarpu jau didžioji dalis kolegijų – prioritetą perleidžia ekonominei logikai ir stengiasi pakviesti kuo daugiau galinčių už studijas mokėti asmenų, netaikant beveik jokių reikalavimų mokymosi bendrojo ugdymo mokykloje pasiekimų lygiui. Remiantis LAMA BPO 2022 m. bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas apžvalgos duomenimis,*

kolegijų sektoriuje iš 290 priimtų į ugdymo kryptių grupės programų valstybės finansuojamas (toliau – VNF) vietas net 94 priimtieji buvo su žemesniu nei 4,3 balu; Klaipėdos valstybinėje kolegijoje – iš 75 priimtų į ugdymo kryptių grupės programų VNF vietas užėmė 31 studentas su mažesniu balu nei 4,3; Marijampolės kolegijoje – iš 49 priimtų į šios krypties grupės programų VNF vietas priimti 30 asmenų, turėję mažesnę nei 4,3 balo; Panevėžio kolegijoje – iš 32 priimtų į VNF vietas 23 stojantieji priimti su mažesniu balu nei 4,3; Vilniaus kolegijoje – iš 94 priimtų į VNF ugdymo kryptių grupės programų vietas pateko 10 asmenų su mažesniu nei 4,3 balo. Taigi, tokiu būdu kokybė užleidžia vietą kiekybei. Ilgainiui tai pakerta pasitikėjimą sektoriumi, kolegijos sulaukia vis mažiau valstybės finansuojamų vietų reikalavimus tenkinančių stojančiųjų prašymų negu universitetai. Jeigu tik kas ketvirtas universitetų pirmakursis (čia nekalbama apie atvykstančius studijuoti užsienio piliečius) už studijas moka pats, tai kolegijose – kas antras. Taip yra ne dėl didesnių konkursų į kolegijų studijų programas, o todėl, kad galintiems mokėti už studijas nuolaidžiau jama. Šią tendenciją turėtų iš esmės pakeisti 2024 m. įsigaliosiančios Mokslo ir studijų įstatymo nuostatos dėl stojimo reikalavimų suvienodinimo, nepriklausomai nuo finansavimo šaltinio.

Atitinkamai valstybė, naudodama finansinius instrumentus (studijų valstybinį finansavimą ir stipendijas), gali reikšmingai veikti finansinius apribojimus, kuriuos patiria stojantieji. Jeigu asmuo negali rinktis pedagogikos studijų, nes neturi galimybių sumokėti už studijas ar neturi pajamų pragyvenimui finansuoti, tai valstybė, didindama valstybės finansuojamų vietų skaičių ir diegdama pragyvenimui adekvačias stipendijas, didina šių asmenų galimybes studijuoti pedagogikos ar kitą studijų programą.

Visų studijų pasiūlą sudarančių studijų programų kontekste asmuo priima sprendimą, ką studijuoti, vadovaudamasis turima informacija bei lūkesčiais dėl asmeninės studijų naudos. Turimą informaciją sudaro žinios apie skirtingas studijų programas, kompetencijas ir žinios apie esamą ir ateities darbo rinką, taip pat – savęs pažinimą, apimančią atsakymus į šiuos pagrindinius klausimus: *ką noriu studijuoti, ką noriu veikti gyvenime ar ateityje – iškart po studijų?* Valstybė, diegdama konkurenciją tarp studijų programų, teikdama profesinio orientavimo ir neformaliojo švietimo paslaugas, gali veikti asmenų informuotumą ir atitinkamai sudaryti sąlygas stojantiesiems priimti optimalius sprendimus, susijusius su studijų pasirinkimu.

Didžioji dalis asmenų daro tai, kas, jų manymu, geriausia, naudingiausia. Sprendimas dėl studijų – ne išimtis. Idealiu atveju asmuo pasveria tikėtinų naudų ir kaštų santykius, kurie jam siejasi su atskiromis studijų programomis, ir renka tą studijų programą, kurią studijuojant naudos ir kaštų santykis didžiausias. Tikėtinas, subjektyviai stojančiojo suvokiamas studijų naudas, remiantis Barr (2020), Vila (2000), galima skirstyti į **pinigines naudas ar pajamas** (didesnės vartojimo galimybės) ir **nepinigines naudas ar pajamas** (teigiamos emocijos, statusas, savirealizacija, socialinis pripažinimas ir pan.). Valstybė, naudodama atitinkamas priemones, gali didinti būsimas pinigines ir nepinigines pajamas, kurių gali tikėtis pedagogikos studijų absolventai.

II. Finansinės priemonės

Šioje dalyje aptariamos Lietuvos valstybėje naudojamos priemonės, kuriomis veikiamas asmens pasirinkimas studijuoti pedagogiką, taip pat įvertinamas naudoja-

mų priemonių veiksmingumas. Pažymėtina tai, jog ne visi norintieji studijuoti pedagogiką gali realizuoti šį savo norą dėl finansinių apribojimų. Pavyzdžiui, studijos kitame mieste reikalauja būsto, pragyvenimo išlaidų ir pan. Be to, asmuo gali neturėti finansinių išteklių sumokėti už studijas. Tačiau vien tik galimybės mokėti už studijas nepakanka. Ypač tai susiję su studijomis, į kurias stojant reikia laikyti stojamuosius egzaminus ar testus, pvz., menai, architektūra, orlaivių pilotavimas. Konkursinės eilės sudarymo apraše teigiama: „Universitetuose (išskyrus architektūros ir kraštovaizdžio architektūros studijų kryptis) brandos atestato įvertinimai į konkursinį balą neskaičiuojami, juos pakeičia stojamojo egzamino įvertinimas. Stojantiesiems į meno pedagogikos studijų programas – 0,7 svertiniu koeficientu skaičiuojamas stojamojo egzamino įvertinimas, 0,2 koeficientu – lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino įvertinimas ir 0,1 koeficientu – trečiasis dalykas, nesutampantis su kitais dalykais (naudojamas palankiausias stojančiajam dalyko įvertinimas) (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas Nr. V-1901, 2022). Vis dėlto valstybė, siekdama minimizuoti finansinių apribojimų poveikį, gali didinti studijuojančiųjų pajamas (pvz., stipendijas) bei mažinti studijų išlaidas (pvz., mokestį už studijas sumoka valstybė).

2.1. Valstybinis studijų finansavimas

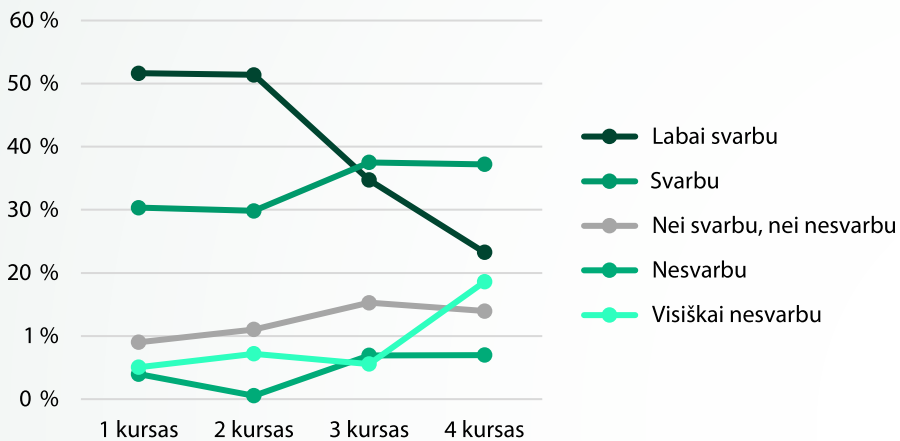
Valstybė, siekdama minimizuoti asmenų patiriamus kaštus dėl studijų, gali finansuoti studijas. Kuo daugiau studijų vietų valstybė finansuoja, tuo daugiau asmenų, patiriančių finansinius apribojimus, tačiau norinčių studijuoti pedagogiką, galėtų studijuoti.

Lietuvoje valstybė finansuoja pedagogikos studijų vietas tam tikrai daliai

studentų, kurių egzaminų įvertinimai atitinka bent slenkstinį stojamąjį balą. Valstybės finansuojamų studijų vietų skaičius nustatomas įvertinus valstybės institucijų, atsakingų už atitinkamos srities specialistų poreikio planavimą, siūlymus ir specialistų įsidarbinimo rodiklius.

Pirmiausiai buvo siekiama įvertinti, kodėl pedagogikos studijas pasirinkusiems studentams svarstant studijų alternatyvas svarbu patekti į valstybės finansuojamą studijų programą (3 paveikslas).

3 pav. Stipendijos svarba pedagogikos studijose, svarstant studijų alternatyvas

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Paveiksle vaizduojamas pirmo (įstoję 2021 m.), antro (įstoję 2020 m.), trečio (įstoję 2019 m.) ir ketvirto (įstoję 2018 m.) kursų pedagogikos studentų valstybinio studijų finansavimo svarbos, svarstant studijų alternatyvas, įvertinimų pasiskirstymas. Matyti, kad valstybinis studijų finansavimas – svarus veiksnys priimant sprendimą studijuoti pedagogiką. Valstybė, didindama valstybinį studijų finansavimą, gali didinti stojančiųjų skaičių.

Valstybinio studijų finansavimo svarba auga taip pat ir svarstant studijų alternatyvas. Siekiant įvertinti, ar stebima tendencija statistiškai reikšminga, taikytas ANOVA testas, kuris rodo, kad skirtumai tarp kursų statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$).

Siekiant įvertinti, ar ir kodėl valstybinis studijų finansavimas didina studentų, kurie po studijų nori dirbti pedagogais, skaičių, bazinis modelis (pirmoji lygtis) papildytas valstybinio finansavimo svarbą studentui išreiškiančiu kintamuoju.

Bazinio modelio – papildyto valstybinio studijų finansavimo svarbą, studentui svarstant studijų alternatyvas, išreiškiančiu kintamuoju – analizė rodo, kad valstybinis studijų finansavimas – neveiksminga priemonė didinant studentų, kurie po studijų nori dirbti pedagogais, skaičių (1 lentelė). Kitaip tariant, valstybinis studijų finansavimas nedidina studentų, kurie po studijų planuoja dirbti pedagogais, skaičiaus.

1 lentelė. Valstybinio finansavimo svarbą studentui išreiškiančiu kintamuoju papildyto bazinio modelio charakteristikos

Kintamieji	Parametro įvertis	Standartinė paklaida	Z	p
Konstanta	1,977	1,081	1,828	0,067
Valstybinio finansavimo svarba	-0,048	0,177	-0,276	0,782
Finansinė padėtis	-0,362	0,176	-2,058	0,039
Neužtikrintumas dėl studijų	-0,708	0,170	-4,144	0,000
Aplinkinių pritarimas	0,902	0,257	3,511	0,000

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių

1 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad valstybinio finansavimo (toliau – VF) svarbos studentui sąsaja su noru po studijų dirbti pedagogais – statistiškai nereikšminga ($p = 0,78$).

Apibendrinant galima teigti, kad valstybinis studijų finansavimas lemia didesnę pedagogikos studentų skaičių, tačiau nedaro tiesioginio poveikio būsimų pedagogų skaičiui.

2.2. Stipendijos

Stipendija gali atlikti bent tris funkcijas. Pirmą, stipendija veikia kaip subsidija – skatinama atitinkama veikla – tie, kurie studijuoja pedagogiką, gauna išmokas (stipendijas). Antra, stipendija veikia finansinius apribojimus – priklausomai nuo dydžio, leidžia padengti dalį kaštų, susijusių su studijomis (pvz., sumokėti bendrabučio nuomą). Trečia, stipendija gali gerinti studijų kokybę, nes ją gaudamas studentas gali nedirbti ir tokiu būdu daugiau laiko skirti studijoms, o atitinkamai – baigę studijas asmenys turi daugiau žmogiškojo kapitalo.

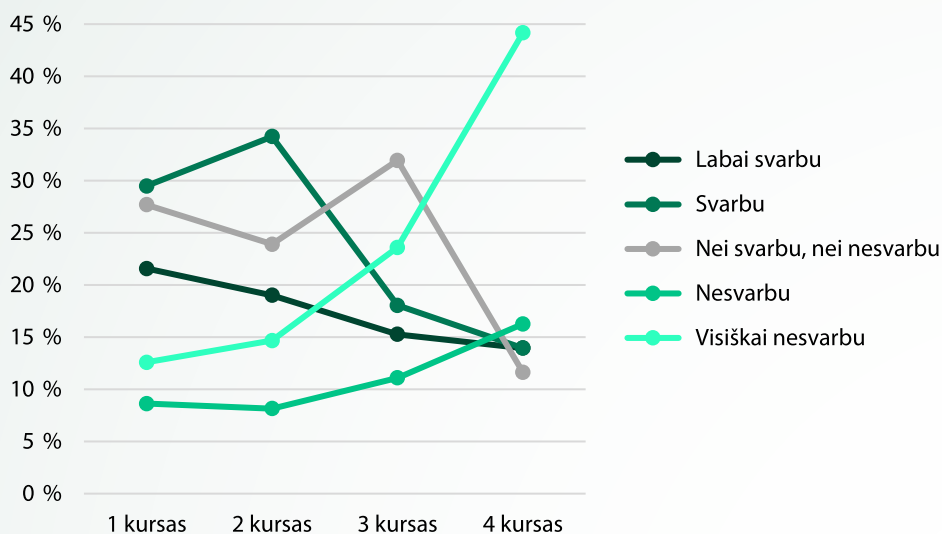
Lietuvoje valstybė skiria specialias stipendijas (apie 300 eurų per mėnesį) pedagogikos studentams. Teisę į stipendiją turi: pirmosios pakopos pedagogikos krypties studijų programų, kurias baigus suteikiama pedagogo kvalifikacija, studentai, pedagoginių profesinių

studijų programų studentai, studijuojantys valstybės finansuojamose studijų vietose ir neturintys akademinį skolų, ne pedagogikos krypties studijų programų studentai, kurie greta šių studijų programų valstybės finansuojamose studijų vietose studijuoja pedagogikos studijų modulį ir neturi akademinį skolų (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 559).

Siekiant nustatyti, kodėl stipendijos finansinis instrumentas veiksmingas didinant pedagogiką studijuojančiųjų skaičių, respondentų buvo prašoma įvertinti stipendijos pedagogikos studijose svarbą, svarstant studijų alternatyvas (4 paveikslas).

Žvelgiant į 4 paveikslą, matyti, jog esama skirtumų tarp pirmo ir ketvirto kursų studentų, kurie įstojo ar grįžo iš akademinio atostogų (intervalas – 2021–2018 m.). Įstojusieji 2021 m. (pirmas kursas) ir 2020 m. (antras kursas) nurodo stipendijos svarbą, tuo metu įstojusieji 2019 m. (trečias kursas) ir įstojusieji 2018 m. (ketvirtas kursas) stipendijai svarbos neteikia. Stebimi skirtumai atspindi stipendijos mokėjimo pokyčius – visiems įstojusiesiems nuo 2020 m. mokama 300 eurų stipendija. Taigi, stipendijomis išties galima pritraukti daugiau studentų rinktis pedagogikos krypties studijas.

4 pav. Stipendijos pedagogikos studijose svarba, svarstant studijų alternatyvas

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Siekiant įvertinti, ar ir kiek stipendija didina studentų, kurie po studijų nori dirbti pedagogais, skaičių, bazinis modelis (pirmoji lygtis) papildytas stipendijos svarbą studentui išreiškiančiu kintamuoju.

Bazinio modelio – papildyto stipendijos svarbą, studentui svarstant studijų alternaty-

vas, išreiškiančiu kintamuoju – analizė rodo, kad stipendija neveiksminga priemonė didinant studentų, kurie po studijų nori dirbti pedagogais, skaičių (2 lentelė). Kitaip tariant, stipendija nelemia didesnio studentų, kurie po studijų planuoja dirbti pedagogais, skaičiaus.

2 lentelė. Stipendijos svarbą išreiškiančiu kintamuoju papildyto bazinio modelio charakteristikos

Kintamieji	Parametro įvertis	Standartinė paklaida	Z	p
Konstanta	2,241	1,034	2,167	0,030
Stipendija	-0,155	0,164	-0,945	0,344
Finansinė padėtis	-0,315	0,179	-1,761	0,078
Neužtikrintumas dėl studijų	-0,715	0,170	-4,199	0,000
Aplinkinių pritarimas	0,897	0,253	3,538	0,000

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių

Kaip rodo 2 lentelėje pateikti duomenys, stipendijos svarbos (stipendija) sąsaja su noru po studijų dirbti pedagogais statistiškai nereikšminga ($p = 0,344$).

Apibendrinant galima teigti, kad, naudojantis stipendija, galima paveikti stojančiųjų į pedagogiką skaičių, tačiau stipendijos mokėjimas nelemia būsimų pedagogų skaičiaus didėjimo.

III. Informavimo priemonės

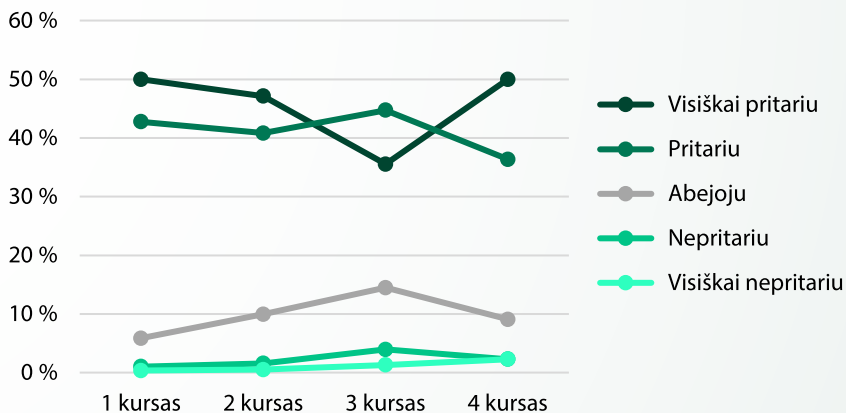
Idealiu atveju sprendimas, kokią studijų programą pasirinkti, priimamas atsižvelgiant į naudas ir kaštus, kurie susiję su vienomis ar kitomis studijomis. Tačiau stojantieji susiduria su informacijos trūkumu. Pirma – informacijos apie studijų programas, apie tai, koks studijų programos turinys, kokios žinios

ir kompetencijos įgyjamos, kokios galimybės atsiveria pabaigus atitinkamas studijas. Antra – savęs pažinimo arba informacijos apie savo norus trūkumas: ką noriu veikti gyvenime? Kas man įdomu? Kur geriausiai galiu save išreikšti ar pasiekti savo tikslų?

3.1. Informavimas apie studijų programas

Pirmiausiai vertėtų pažvelgti, kaip gerai pedagogikos studentai, prieš studijomis, žino, kas yra pedagogika. Siekiant įvertinti prieš stojimą susidarytą nuomonę apie pedagogikos studijas, respondentų buvo prašoma įvertinti teiginį „Renkantis pedagogikos studijas gerai žinojau, kas tai yra“. Tyrimo dalyvių atsakymų pasiskirstymas vaizduojamas 5 paveiksle.

5 pav. Teiginio „Renkantis pedagogikos studijų kryptį labai gerai žinojau, kas tai yra“ įvertinimai

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Kaip matyti 5 paveiksle, studentai, jau studijuojantys pedagogiką, dar prieš stojimą buvo gerai informuoti apie pedagogikos studijas, tai rodo, kad studentų informavimo priemonės paveikios. Pažymėtina tai, jog stojant į pedagogikos studijas taikomas

stojančiųjų į valstybės finansuojamas vietas motyvacinis įvertinimas, todėl toks aukštas informuotumo laipsnis neturėtų stebinti.

Taip pat matoma tendencija, kad vis didesnė dalis – gerai informuoti studentai. Taisant ANOVA testą, įvertintas informuotumo

skirtumų tarp skirtingais metais įstojusių studentų statistinis reikšmingumas. Testas rodo, kad stebimi informuotumo skirtumai – statistiškai reikšmingi ($p = 0,012$).

Tačiau, nepaisant to, kad motyvacinio įvertinimo atrinkti studentai gerai informuoti apie studijas, egzistuoja daugybė studentų, kurie galbūt norėtų studijuoti pedagogiką, tačiau šių studijų nesirinko dėl informacijos trūkumo. Tai reiškia, kad didinant mokinių informuotumą apie pedagogikos studijas hipotetiškai galima padidinti stojančiųjų ir būsimų pedagogų skaičių.

Toliau analizuojami trys mokinių informavimo apie studijų programas būdai: **tikslinė informacijos paieška, profesinis konsultavimas, neformalusis ugdymas**.

3.1.1. Tikslinė informacijos paieška

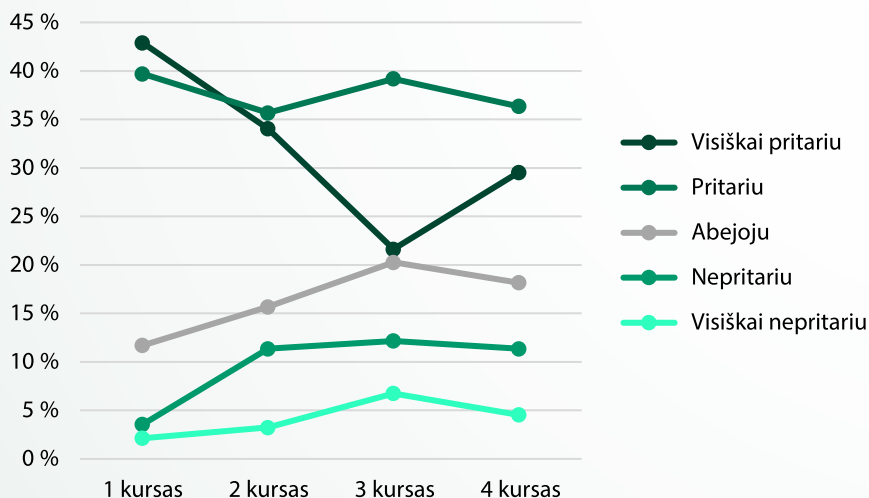
Informacija, susijusi su studijomis, lengvai prieinama. Studijas vykdančios orga-

nizacijos, tarpusavyje konkuruodamos dėl studentų, įvairiais būdais (specialiuose leidiniuose, interneto svetainėse, studijų mugėse, socialiniuose tinkluose ir pan.) platina studijų informaciją (Pogllia ir Molo, 2007). Šalia to, informaciją apie studijas teikia ir valstybinės organizacijos (pvz., Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA) (žmogiškojo kapitalo priemonės)).

Siekiant nustatyti, kaip dažnai pedagogikos studentai, prieš stodami mokyti, tikslingai ieško informacijos, tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti teiginį „*Intensyviai ieškojau informacijos, susijusios su ugdymo mokslų studijų kryptimi*“. Respondentų atsakymų pasiskirstymas vaizduojamas 6 paveiksle.

Kaip matyti 6 paveiksle, didžioji dauguma tyrimo dalyvių tikslingai ieškojo su ugdymo mokslų studijomis susijusios informacijos.

6 pav. Teiginio „*Intensyviai ieškojau informacijos, susijusios su ugdymo mokslų studijų kryptimi*“ įvertinimai

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Taip pat matoma tendencija, kad vis didesnę pedagogikos studentų dalį sudaro tie, kurie tikslingai ieško informacijos. Taikant ANOVA testą, įvertintas tikslingos informacijos paieškos skirtumų tarp skirtingais metais įstojusių studentų statistinis reikšmingumas. Testas rodo, kad stebimi skirtumai – statistiškai reikšmingi ($p = 0,000$).

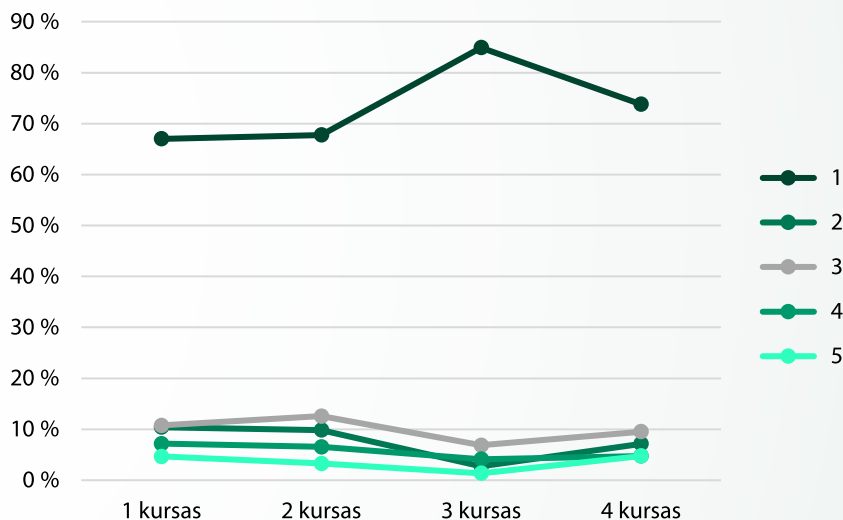
Apibendrinant galima teigti, kad sudarytos sąlygos savarankiškai rasti reikiamą informaciją, ir vis didesnę stojančiųjų dalis tuo naudojami.

3.1.2. Profesinis konsultavimas

Kitas būdas informuoti mokinius apie skirtingas studijų programas ir padėti identifikuoti labiausiai tinkančią studijų programą – profesinio konsultavimo paslaugos (Pogllia ir Molo, 2007).

Tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti, kokią įtaką profesinio konsultavimo paslaugos daro sprendimui rinktis pedagogikos studijas (7 paveikslas).

7 pav. Profesinio orientavimo paslaugų įtakos įvertinimai, susiję su sprendimu rinktis pedagogikos studijas

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Grafike skaičius „1“ tolygus teiginiui – „Labai mažai turėjo įtakos apsisprendimui studijuoti pedagogiką“, o „5“ – „Labai daug turėjo įtakos apsisprendimui studijuoti pedagogiką“. Kaip matyti, didžiąjai daliai studentų profesinio orientavimo paslaugos nedarė įtakos. Tokie rezultatai nekelia nuostabos, nes profesinis orientavimas iki šiol buvo teikiamas tik labai nedidelėje Lietuvos mokyklų dalyje.

Aiškių skirtumų tarp skirtingais metais įstojusių studentų nematyti, tai patvirtina ir ANOVA testas – statistiškai reikšmingų skirtumų tarp skirtingais metais įstojusių studentų nėra ($p = 0,0837$).

Profesinio orientavimo paslaugos – iki šiol neišnaudota galimybė didinti pedagogikos studentų ir būsimų pedagogų skaičių. Tačiau nuo 2022–2023 m. m. rugsėjo 1 d.

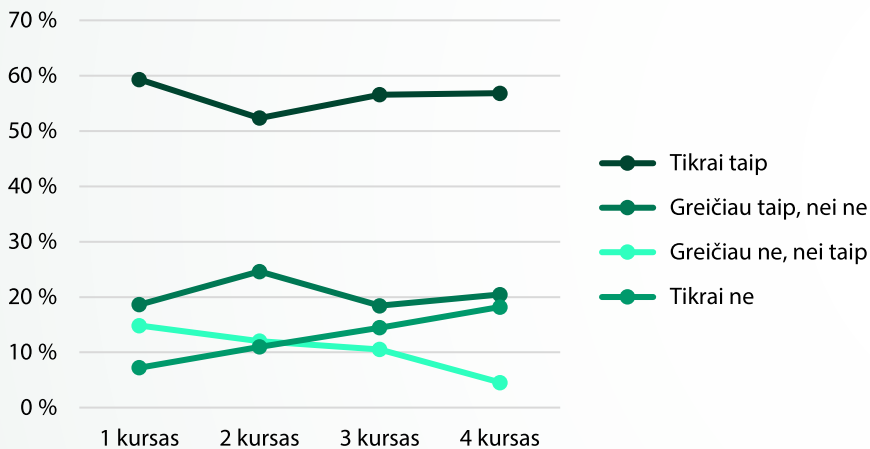
bendrojo ugdymo ir profesinėse mokyklose steigiami nauji karjeros specialistų etatai, profesinio orientavimo programa bus įvesta jau nuo pirmos klasės. Profesiniu orientavimu mokykloje užsiims karjeros specialistas, pradinukams papildomus užsiėmimus organizuos klasės auklėtojas (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimas spaudai, 2022 m. balandžio 28 d.), tad tikėtina, jog situacija dėl trūkstamų profesijų turėtų gerėti, tačiau tai parodys ateities tyrimai, jau pasibaigus 2022–2023 m. m., kuomet jau bus galima

apčiuopti karjeros specialistų vaidmens mokykloje rezultatus.

3.1.3. Neformalusis ugdymas

Apie pedagogiką asmuo gali būti informuojamas ir per pedagoginę patirtį (Petruškevičiūtė, 2018). Realiausia galimybė jaunam asmeniui įgauti pedagoginės patirties – neformalusis švietimas, savanorystė, dalyvavimas jaunimo organizacijų veikloje. Pirmiausia vertėtų pažvelgti, kokia pedagogikos studentų dalis turėjo pedagoginės patirties iki studijų (8 paveikslas).

8 pav. Pedagoginė patirtis iki studijų

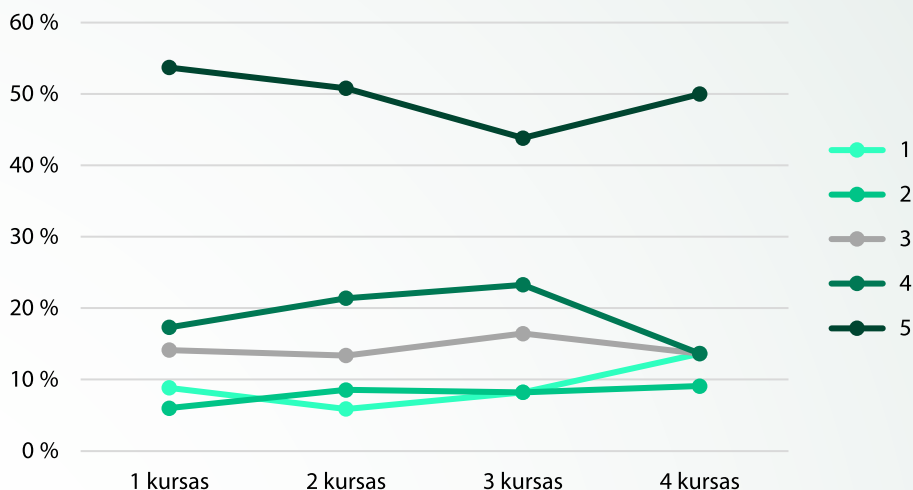

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Kaip matyti, didžioji tyrimo dalyvių dalis nurodo, kad turėjo pedagoginės patirties. Taip pat nėra statistškai reikšmingų skirtumų tarp skirtingais metais įstojusių studentų. Atliktas ANOVA testas rodo, kad skirtumai – statistškai nereikšmingi ($p = 0,518$), todėl galima teigti, kad pedagogikos studentų, turinčių pedagoginės praktikos, dalis nekinta.

Norint įvertinti, ar pedagoginė patirtis svarbus veiksnys priimant sprendimą studijuoti pedagogiką, tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti pedagoginės patirties svarbą svarstant studijų alternatyvas ir priimant sprendimą studijuoti pedagogiką. Respondentų atsakymų pasiskirstymas vaizduojamas 9 paveiksle.

9 pav. Pedagoginės patirties svarba priimant sprendimą studijuoti pedagogiką

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Grafike „1“ tolygus teiginiui „Labai mažai turėjo įtakos apsisprendimui studijuoti pedagogiką“, o „5“ – „Labai daug turėjo įtakos apsisprendimui studijuoti pedagogiką“. Matyti, kad pedagoginė patirtis daro reikšmingą poveikį priimant sprendimą studijuoti pedagogiką. Valstybė, siekdama didinti pedagogikos studentų skaičių, gali investuoti į neformaliojo ugdymo paslaugų plėtrą.

Vis dėlto aiškios tendencijos, kad pedagoginė patirtis daro reikšmingesnę ar mažiau reikšmingą poveikį, nematyti, tai patvirtina ir

atliktas ANOVA testas – statistiškai reikšmingų skirtumų tarp kursų nėra ($p = 0,55$).

Bazinio modelio – papildyto informavimo svarbą, studentui svarstant studijų alternatyvas, išreiškiančiais kintamaisiais – analizė rodo, kad kuo labiau asmuo *tikslingai ieško informacijos apie studijas* ($b = 0,622$, $p = 0,001$), tuo didesnė tikimybė, jog po studijų jis norėtų dirbti pedagogu, o prieš studijas įgyta *pedagoginė patirtis* ($p = 0,354$) – statistiškai nereikšmingas veiksnys (3 lentelė).

3 lentelė. Informavimo svarbą išreiškiančiais kintamaisiais papildyto bazinio modelio charakteristikos

Kintamieji	Parametro įvertis	Standartinė paklaida	Z	p
Konstanta	-1,277	1,4	-0,912	0,362
Tikslinga informacijos paieška	0,622	0,192	3,241	0,001
Pedagoginė patirtis	-0,328	0,354	-0,926	0,354
Finansinė padėtis	-0,487	0,215	-2,263	0,023
Neužtikrintumas dėl studijų	-0,507	0,213	-2,375	0,017
Aplinkinių pritarimas	0,77	0,291	2,644	0,008

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių

Apibendrinant galima teigti, kad informacijos, susijusios su studijomis, teikimas ir pedagoginė patirtis – svarūs veiksniai dinant stojančiųjų į pedagogikos studijas skaičių. Tuo metu pedagogų pasiūlai didinti svarbios tik informacijos, susijusios su studijomis, teikimo sklaidos priemonės ir, tikėtina, ateityje stiprėsianti karjeros konsultantų profesinėse bei bendrojo ugdymo mokyklose paslauga.

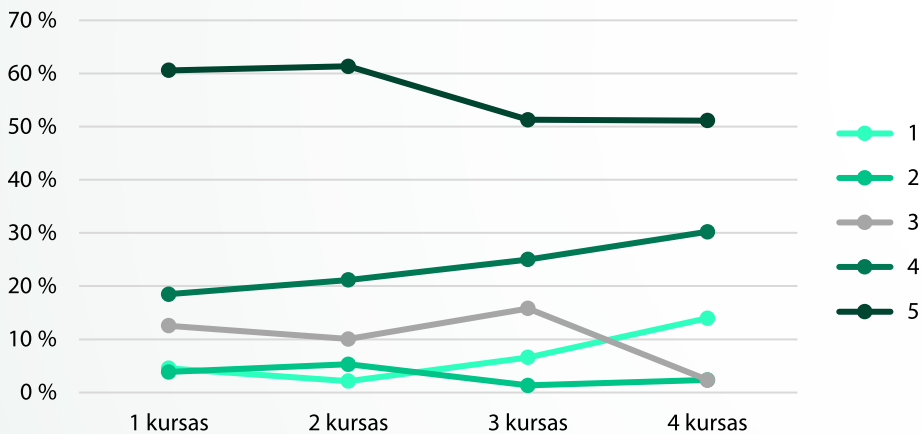
3.2. Savęs pažinimas

Dažnai, net ir puikiai žinant, kuo viena profesinė veikla ir studijų programa skiriasi nuo kitos, kokios užimtumo galimybės atsiveria, nepavyksta priimti naudingiausio

sprendimo, nes asmuo nežino, ko nori, ko trokšta. Galima teigti, kad kuo asmuo savarankiškesnis, tuo geriau žino savo norus, tuo tiksliau pasirenka studijas.

Susiduriant su netikrumu ar nežinojimu, lengvai pasiduodama kitų įtakai, todėl, siekiant nustatyti, kaip gerai būsiami pedagogikos studentai žino studijų norus, tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti – kokį kiti asmenys daro poveikį jų sprendimui studijuoti pedagogiką. Jeigu asmuo priėmė sprendimą studijuoti pedagogiką kreipiamas kitų asmenų, vadinasi, nežinojo, ką nori studijuoti, ir atvirkščiai. Tyrimo dalyvių atsakymų pasiskirstymas vaizduojamas 10 paveiksle.

10 pav. Aplinkinių įtaka priimant sprendimą studijuoti pedagogiką

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Grafike „1“ tolygus teiginiui „Studijos buvo asmeninis pasirinkimas“, o „5“ – „Studijos buvo asmeninis pasirinkimas“. Matyti, kad didžia dalimi pedagogikos studijų pasirinkimas buvo studentų sprendimas, tai reiškia, jog jie žinojo, ką nori studijuoti. Svarbu pažymėti, kad pedagogikos studentai laiko motyvacijos testą, kurio metu, tikėtina,

„atsisijami“ pretendentai, nežinantys, ko nori.

Siekiant įvertinti, kaip keičiasi, ir ar keičiasi pedagogikos studentai pagal tai, ar žino, ką nori studijuoti, atliktas ANOVA testas, kuris rodo, kad pokyčių nėra – nėra statistiškai reikšmingų skirtumų tarp skirtingais metais įstojusiu studentų ($p = 0,25$).

Bazinio modelio – papildyto savo norų, ką studijuoti, žinojimą išreiškiančiu kintamuoju – analizė rodo (4 lentelė), kad tai, jog stojantysis

gerai žino, ką nori studijuoti, dar nereiškia, kad po studijų jis norėtų dirbti pedagogu ($p = 0,072$).

4 lentelė. Studijų pasirinkimas kaip asmeninio noro realizavimas (kintamuoju papildyto modelio charakteristikos)

Kintamieji	Parametro įvertis	Standartinė paklaida	Z	p
Konstanta	0,252	1,037	0,244	0,807
Asmeninio noro realizacija	0,270	0,150	1,797	0,072
Finansinė padėtis	-0,324	0,169	-1,922	0,054
Neužtikrintumas dėl studijų	-0,636	0,179	-3,547	0,000
Aplinkinių pritarimas	0,939	0,239	3,926	0,000

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogiką studijuoja asmenys, kurių didžioji dalis aiškiai žino, ką nori studijuoti; tačiau tai, jog pedagogikos studentas prieš studijas žino, ką nori studijuoti, dar nereiškia, kad po studijų planuoja dirbti pedagogu.

Gautus rezultatus galima interpretuoti taip – gana didelė dalis pedagogikos studentų renkasi pedagogikos studijas, vedami kitų tikslų nei noro ateityje dirbti pedagogu.

IV. Asmeninės naudos priemonės

Profesijos tarpusavyje skiriasi, ir vienas iš būdų šiuos skirtumus įvertinti – palyginti naudas (angl. *benefits*), kurias gauna jų atstovai. Galima išskirti tris naudų grupes: piniginės pajamos, pasitenkinimas darbu ir teigiamas grįžtamasis visuomenės ryšys. Piniginės pajamos – dažniausiai darbo užmokestis, bet taip pat ir papildomos (pvz., sveikatingumo) paslaugos bei gyvenimo gerovė ir patogumai (pvz., automobilis).

Pasitenkinimas darbu – tai asmens išgyvenamos emocijos, kurias šis patiria atlikdamas atitinkamą veiklą. Pavyzdžiui, asmuo, kuriam patinka gydyti gyvūnus, dirba veterinarijos klinikoje. Teigiamas grįžtamasis ryšys – visuomenės narių teikiamas įvertinimas, pagarba už atliekamą darbą. Pavyzdžiui, žmonės gerbia ir dėkoja ugniagesiams ir pan.

4.1. Piniginės pajamos

Pedagogikos studentų paprašyta įvertinti būsimo darbo užmokesčio svarbą svarstant studijų alternatyvas ir priimant sprendimą studijuoti pedagogiką. Tyrimo dalyvių atsakymų pasiskirstymas vaizduojamas 11 paveiksle.

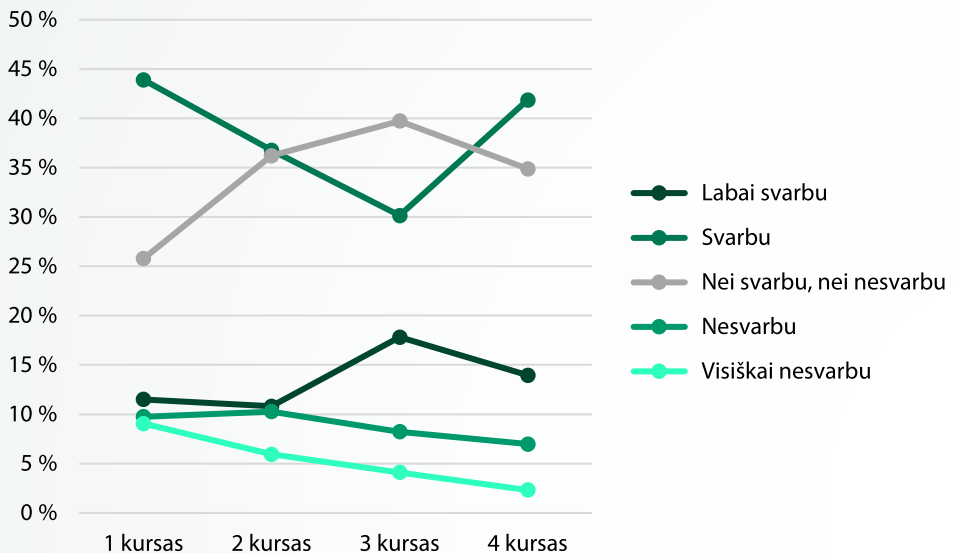
Žvelgiant į paveikslą, negalima viena-reikšmiai teigti, kad būsimos piniginės pajamos (darbo užmokestis) svarbios renkantis pedagogikos studijas. Iš vienos pusės matyti, kad santykinai didėja studentų dalis, kuriems būsimas atlyginimas nesvarbus (nuo 10 proc. (2019 m.) iki 20 proc. (2022 m.)).

Iš kitos pusės mažėja studentų dalis, kurie indiferentiški būsimam darbo užmokesčiui, bei dalis studentų, kuriems būsimas darbo užmokestis labai svarbus. Tačiau tuo pat metu matyti didėjanti dalis studentų, kuriems būs-

mas darbo užmokestis labai svarbus.

Stebimos priešingos tendencijos, tai patvirtina ir atliktas ANOVA testas – skirtumai tarp grupių – statistiškai nereikšmingi ($p = 0,55$).

11 pav. Būsimo darbo užmokesčio svarba priimant sprendimą studijuoti pedagogiką

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Gauti rezultatai gali būti interpretuojami taip – jauni asmenys dažnai gyvena su tėvais, nesukūrę šeimos, tad esamų pajamų (gautų iš tėvų ar dirbant nekvalifikuotą darbą) didžia dalimi pakanka. Tačiau, atsiradus šeimai, pradėjus savarankiškai gyventi, pajamos tampa svarbiu veiksniu, tai rodo ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) atliekamo tarptautinio mokymo ir mokymosi tyrimo (angl. *The OECD Teaching and Learning International Survey*) TALIS 2018 (2022) rezultatai (toliau – TALIS) – Lietuvos pedagogai pabrėžia finansinių veiksnių svarbą.

4.2. Pasitenkinimas darbu

Galima dirbti darbą, kuris yra neįdomus,

neteikia pasitenkinimo, tačiau teikia didelių piniginių pajamų ir atitinkamai vartojimo galimybių. Tačiau galima dirbti darbą, kuris teikia didelį pasitenkinimą (dideles nepiniginės pajamas), tačiau nedideles vartojimo galimybes (nedideles pinigines pajamas). Kaip nurodo Norkus (2004) – kuo labiau asmuo gyvenimas sukasi apie būtinųjų poreikių (pagal – Abrahamo Maslow'o poreikių piramidę) patenkinimą, tuo svarbesnės piniginės pajamos, ir kuo labiau patenkinti būtinieji poreikiai, tuo labiau svarbios tampa nepiniginės pajamos.

Teigiamas emocijas, jausmus, kuriuos pedagogas patiria savo veikloje, galima priskirti prie vidinių nepiniginų pajamų. Tyrėjai nurodo, kad pedagoginė veikla generuoja

dideles nepinigines-vidines pajamas (Šmatauskienė, 2008; Augienė ir Repovienė, 2015; Stanišauskienė, 2022).

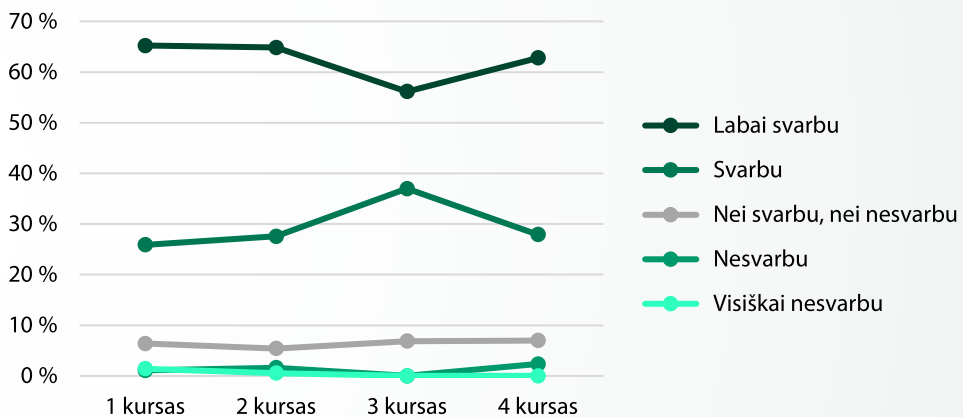
Siekiant išsiaiškinti, kaip, pedagogikos studentams priimant sprendimą studijuoti pedagogiką, svarbu tai, kad jie jaučia pasitenkinimą dirbdami pedagogais, respondentų buvo prašoma įvertinti, kaip jiems patinka darbas su vaikais. Tyrimo dalyvių atsakymų pasiskirstymas vaizduojamas 12 paveiksle.

Kaip matyti, didžiajai daliai pedagogikos studentų darbas su vaikais patinka, tai rodo, kad ne pinigines pajamas, o emocinio pasitenkinimo veiksnys labai svarbus priimant

sprendimą studijuoti pedagogiką. Gauti rezultatai patvirtina ir TALIS 2018 (2022) tyrimo rezultatus – didžioji dauguma mokytojų nurodo, kad vienas iš pagrindinių motyvų rinktis pedagogikos studijas – noras ugdyti vaikus.

Siekiant įvertinti, ar keičiasi, ir, jeigu keičiasi, tai kaip, darbo su vaikais teikiamas pasitenkinimas, atliktas ANOVA testas, kuris rodo, kad stebimi skirtumai tarp skirtingais metais įstojusių studentų – statistiškai nereikšmingi ($p = 0,961$), todėl galima teigti, kad pokyčių nėra.

12 pav. Darbo su vaikais teikiamas pasitenkinimas

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

4.3. Teigiamas grįžtamasis ryšys

Atliekama profesinė veikla gali sulaukti teigiamo grįžtamojo ryšio iš kitų visuomenės narių. Vienos profesijos sulaukia daugiau (pvz., gydytojai, ugniagesiai), kitos – mažiau (pvz., administratoriai). Tyrėjai teigia, kad pedagoginė veikla generuoja teigiamą grįžtamąjį ryšį iš visuomenės narių (Stanišauskienė, 2022; Tomšik ir Čerešnik, 2017; Yuce ir kt., 2013; Berger ir D'Ascoli, 2011; Moran ir Hoy, 2001).

Siekiant įvertinti, kodėl pedagogikos studentams renkantis pedagogikos studijas svarbus teigiamas grįžtamasis ryšys ar (ir) visuomenės įvertinimas už atliekamą darbą, respondentų buvo prašoma įvertinti, kaip, jų manymu, pedagoginė veikla didina visuomenės gerovę. Kitaip tariant, jeigu pedagoginė veikla, studentų manymu, didina visuomenės gerovę, visuomenės nariai turėtų tai vertinti teigiamai ir teikti teigiamą grįžtamąjį ryšį, ir (arba) atvirškiai. Tyrimo

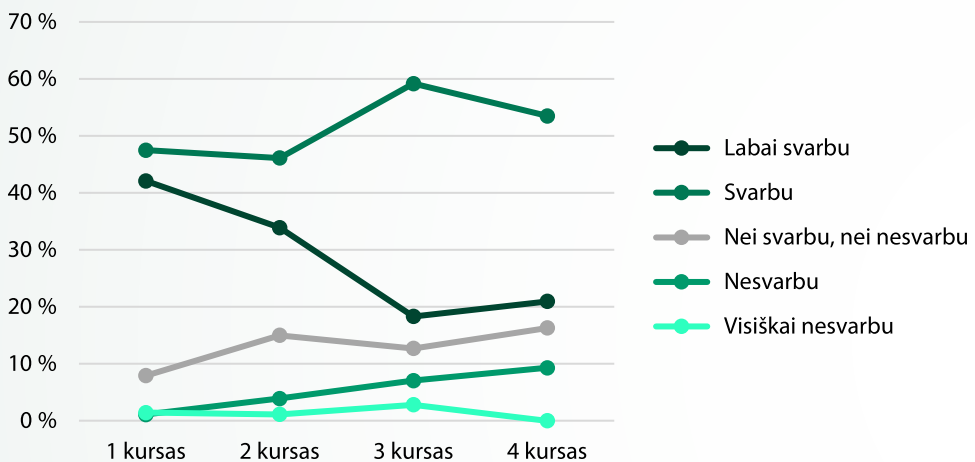
dalyvių atsakymų pasiskirstymas vaizduojamas 13 paveiksle.

Grafike teiginys „*Labai svarbu*“ tolygus teiginiui „*Pedagoginė veikla labai prisideda prie visuomenės gerovės*“, o teiginys „*Visiškai nesvarbu*“ – teiginiui „*Pedagoginė veikla visiškai neprisideda prie visuomenės gerovės*“. Kaip matyti, didžiajai pedagogikos studentų daliai pedagogikos veikla siejasi su visuomenės

gerovės didinimu. Šiuos rezultatus patvirtina ir TALIS 2018 (2022) tyrimo rezultatai – jie skelbia, kad vienas iš pagrindinių veiksnių renkantis pedagogo profesiją – prisidėjimas prie visuomenės gerovės.

Galima teigti, kad vis daugiau pedagogikos studentų mano, jog pedagoginė veikla prisideda prie visuomenės gerovės, tai patvirtina ir atliktas ANOVA testas ($p = 0,00$).

13 pav. Pedagoginė veikla ir visuomenės gerovė

Duomenų šaltinis: apklausos duomenys

Siekiant nustatyti, kaip pedagogo profesijos teikiamos piniginės ir nepiniginės pajamos veikia būsimų studentų sprendimus studijuoti pedagogiką ir dirbti pedagogais, bazinis modelis papildytas atitinkamais kintamaisiais (5 lentelė).

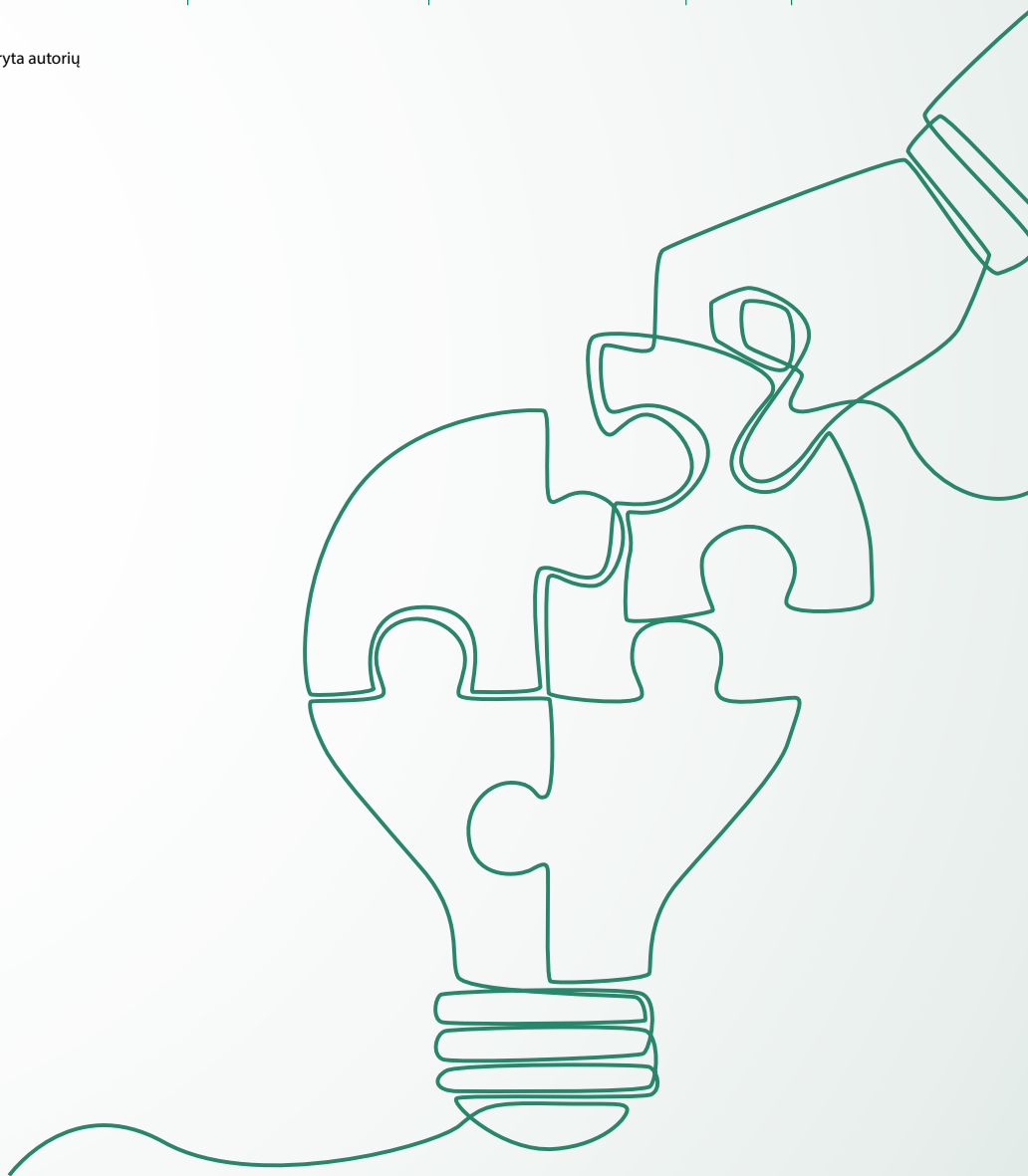
Analizės rezultatai rodo, kad *būsimas darbo užmokestis* – statistiškai nereikšmingas ($p = 0,225$) veiksnys, kuris darytų poveikį būsimų pedagogų pasiūlai. Kitaip tariant, studentų noras dirbti pedagogais nesusijęs su būsimu darbo užmokesčiu.

Tuo metu tokie veiksniai kaip *visuomenės gerovė* ($b = 0,568$; $p = 0,026$) ir *patinka darbas su vaikais* ($b = 0,796$; $p = 0,000$) daro teigiamą poveikį būsimai pedagogų pasiūlai. Kitaip tariant, asmenys, kurie nori po studijų dirbti pedagogais, pasižymi tuo, jog jiems patinka darbas su vaikais, jie mano, kad pedagoginiu darbu prisidėtų prie visuomenės gerovės.

5 lentelė. Pedagogo profesijos kintamaisiais papildyto modelio charakteristikos

Kintamieji	Parametro įvertis	Standartinė paklaida	Z	p
Konstanta	-2,647	1,466	-1,805	0,071
Būsimas darbo užmokestis	-0,276	0,228	-1,211	0,225
Visuomenės gerovės	0,568	0,256	2,215	0,026
Patinka darbas su vaikais	0,796	0,222	3,578	0,000
Finansinė padėtis	-0,455	0,194	-2,345	0,019
Neužtikrintumas dėl studijų	-0,729	0,186	-3,983	0,000
Aplinkinių pritarimas	0,927	0,279	3,321	0,000

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių

Išvados ir rekomendacijos

Analizės rezultatai rodo, kad finansinės priemonės neveiksmingos, didinant būsimų pedagogų pasiūlą, tačiau jos didina stojančiųjų į pedagogikos studijas skaičių. Valstybės finansuojamos studijos ir stipendija – svarūs veiksniai, priimančias sprendimą studijuoti pedagogiką. Tačiau didėjant bendram studentų skaičiui, studentų, kurie po studijų nori dirbti pedagogais, santykinė dalis nekinta. Svarbu pažymėti, kad problema – ne finansinės priemonės, o tai, kaip jos naudojamos. Dabar jos naudojamos siekiant pritraukti asmenis studijuoti pedagogiką (ir tai veikia), tačiau nedidina būsimų pedagogų skaičiaus, todėl jas geriau naudoti kaip finansinę paramą – remti ir motyvuoti tuos studentus, kurie nori po studijų dirbti pedagogais, studijų metu rodo pasiryžimą būti pedagogais.

Kalbant apie informacines priemones, pirmiausia reikia pažymėti, kad būsimi studentai gerai informuojami apie studijų programas, jų skirtumus ir pan. Tačiau trūksta savęs pažinimo priemonių, kurios leistų jaunam asmeniui atrasti savo pašaukimą, savo potencialą. Nepakankamai plėtojamos profesinio konsultavimo paslaugos. Taip pat būtų galima plėsti neformaliojo ugdymo paslaugas. Profesinis konsultavimas ir neformalusis ugdymas leistų mokiniams geriau pažinti savo galimybes, pašaukimą ir, tikėtina, tokiu būdu rastųsi daugiau asmenų,

kurie atrastų savyje pedagogo pašaukimą, ir tai didintų būsimų pedagogų pasiūlą.

Finansinės ir informacinės priemonės yra antrinės. Pirminės priemonės – naudos priemonės, t. y. priemonės, kuriomis galima didinti naudas, kurias asmuo mato pedagogo veikloje.

Pirma – piniginės pajamos. Tyrimo rezultatai rodo, kad būsimos pajamos nėra svarus veiksnys, sąlygojantis norą dirbti pedagogu, tačiau rezultatus reikia vertinti atsargiai. Galima daryti prielaidą, kad kol jaunam asmeniui nereikia galvoti apie būstą, apie vaikų išlaikymą ir pan., tol pinigai nėra tokie svarbūs, tačiau sukūręs šeimą net labai motyvuotas pedagogas ieškotų geriau apmokamo darbo.

Antra – pasitenkinimas, kurį generuoja pedagogo veikla. Analizė rodo, kad tai svarus veiksnys ir reikšmingai veikia norą po studijų dirbti pedagogu. Reikalingi papildomi tyrimai, kurie atskleistų, dėl ko jaunas asmuo jaučia pasitenkinimą dirbdamas pedagogu. Žinant tai, galima svariai didinti būsimų pedagogų skaičių.

Trečia nauda – teigiamas grįžtamasis visuomenės narių ryšys kaip dėkingumas už atliekamą darbą, arba visuomenės pagarba ir (arba) socialinis statusas. Vėlgį, tai svarus veiksnys, kuris reikšmingai veikia norą po studijų dirbti pedagogu. Tačiau reikia papildomų tyrimų, kuriais būtų nustatyta, kas šį teigiamą grįžtamąjį ryšį lemia. Didinant visuomenės pagarbą pedagogams, galima reikšmingai paveikti būsimų pedagogų skaičių.

Literatūra

Augienė D. ir Repovienė V. (2015). Pedagogue's career: satisfaction and dissatisfaction factors with professional activity. *Baltic journal of career education and management*, 3 (1), 7–21.

Balevičienė S., Dubonikas G. (2022). *Mokytojų rengimas. Švietimo problemos analizė, 2022*. Nr. 1 (198). Prieiga internete: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2022/04/Mokytoju-rengimas.pdf> (žr. 2022 gegužės 11 d.).

Barr N. (2020). *Economics of the welfare state*. Oxford University Press, USA.

D'Ascoli Y., Berger J. (2013). Les déterminants du choix de carrière des enseignants de la formation professionnelle et leur relation aux caractéristiques sociodémographiques. *Nouveaux cahiers de la recherche en éducation*, 15. DOI: <https://www.erudit.org/en/journals/ncre/2012-v15-n2-ncre0824/1018455ar/>.

Elster J. (2000). *Socialinių mokslų elementai*. Vilnius: Vaga.

Gambetta D. (1987). *Were They Pushed Or Did They Jump?: Individual Decision Mechanisms in Education*. Cambridge University Press: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511735868>.

Yuce K., Esin Y., Sahin O. K., Kana F. (2013). Motivations for choosing teaching as a career: a perspective of pre-service teachers from a Turkish context. *Asia Pacific Educ. Rev.* 14:295–306, DOI: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12564-013-9258-9>.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Nuo rugsėjo karjeros specialistai padės mokiniams apsispręsti dėl tolesnio mokymosi ir karjeros. Pranešimas spaudai (2022 m. balandžio 28 d. Prieiga internete: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/nuo-rugsejo-karjeros-specialistai-pades-mokiniams-apsispresti-del-tolimesnio-mokymosi-ir-karjeros> (žr. 2022 m. gruodžio 19 d.).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo įgyvendinimo“ pakeitimo“, Nr. 559, TAR, 2020 m. birželio 4 d., Nr. 12273.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Nr. XI-242, Valstybės žinios, 2009 m. gegužės 12 d., Nr. 54-2140.

Moran T., Hoy A. *Teacher Efficacy: Capturing an Elusive Construct*. *Teaching and Teacher Education* 17 (7): 783-805, DOI: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0742051X01000361>.

Norkus Z. (2004). Ar galime gyventi geriau? Velfarizmas ir jo alternatyvos. *Politologija*, 4 (36).

Petruškevičiūtė A. (2015). Edukacinės sąveikos pokyčiai produktyviojo mokymosi sąlygomis. *Pedagogika*, 42–60.

Pogllia E. ir Molo C. Le choix des études universitaires: sciences sociales plutôt que sciences exactes et techniques? Enquête auprès des étudiantes et des étudiants débutant(e)s dans les hautes écoles universitaires en Suisse Schweizerische Zeitschrift für Bildungswissenschaften 29 (2007) 1, S. 125–150.

Stanišauskienė V. (2022), „Kodėl tampama mokytoju? Mokytojo karjeros trajektoriją brėžiantys veiksniai“. Mokslo studija. KTU.

STRATA (2020). Žmogiškasis kapitalas Lietuvoje. Prieiga internete: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/zmogiskojo-kapitalo-politika/20200511-zmogiskasis-kapitalas-Lietuvoje.pdf> (žr. 2022 m. sausio 17 d.).

STRATA, (2021). Pedagogų poreikio prognozavimas. Rezultatų apžvalga. Prieiga internete: [20210318-pedagogu-poreikio-progzavimas-rezultatu-apzvalga.pdf](https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2021-03-18-pedagogu-poreikio-progzavimas-rezultatu-apzvalga.pdf) (strata.gov.lt).

Šmatauskienė I. (2008). Pedagogų motyvavimo sistema švietimo įstaigoje. Magistro darbas. ŠU OECD (2022). TALIS 2018. Ataskaita. Nacionalinė švietimo agentūra. Prieiga internete: https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/teisine_informacija/talis-2018-lietuvos-ataskaita.pdf (žr. 2022 m. gruodžio 17 d.).

Tomšik R. ir Čerešnik K. (2017). *Differences in Motivation of Choosing Teaching as a Profession Among Teacher Trainees of STEM and Non-STEM Study Programs* TEM Journal. Volume 6, Issue 2, Pages 400–406, DOI: https://www.researchgate.net/publication/317225681_Differences_in_Motivation_of_Choosing_Teaching_as_a_Profession_Among_Teacher_Trainees_of_STEM_and_Non-STEM_Study_Programs.

Vila L. E. (2000). The non-monetary benefits of education. *European journal of education*, 35 (1), 21–32.

Watt H. M. ir Richardson P. W. (2007). Motivational factors influencing teaching as a career choice: Development and validation of the FIT-Choice scale. *The Journal of experimental education*, 75 (3), 167–202.

Žiliukas P. Asmeninis interviu, 2022 m. spalio 15 d.

Finansuojama Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis

© Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija

© Nacionalinė švietimo agentūra

Vilnius, 2023